

RAQAMLI MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING
BANK XIZMATLARIDAGI O'RNI

Maxmudov Boburbek Axmedjan o'g'li
Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi

O'zbekistonda raqamli moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida moliya va bank tizimini raqamlashtirish, elektron to'lovlar ulushini oshirish hamda masofaviy xizmatlarni kengaytirish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan. Mazkur hujjatga muvofiq, 2030-yilga borib naqd pulsiz to'lovlar ulushini 70 foizdan yuqori darajaga yetkazish rejalashtirilgan. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda respublikada elektron to'lovlar hajmi 500 trillion so'mdan oshib, 2020-yilga nisbatan qariyb 3 baravar o'sgan. Shuningdek, mobil banking foydalanuvchilari soni 30 milliondan ortiqni tashkil etib, aholining katta qismi raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanayotganini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkichlar raqamli texnologiyalarning bank tizimidagi o'rni tobora ortib borayotganini va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotganini yaqqol namoyon etadi [3].

Shuningdek, bank xizmatlarini raqamlashtirishni jadallashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ-60-son qarorida moliya sektorida zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish, masofaviy bank xizmatlari ulushini oshirish va fintech ekotizimini rivojlantirish vazifalari belgilab berilgan. Ushbu qarorga muvofiq, bank xizmatlarining kamida 60–70 foizini masofaviy shaklga o'tkazish asosiy

maqsad sifatida belgilangan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yil yakuniga kelib bank operatsiyalarining 70 foizdan ortig'i masofaviy kanallar orqali amalga oshirilgan. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlarida qayd etilishicha, bank kartalari soni 45 million donadan oshib, POS-terminal va elektron to'lov infratuzilmasi sezilarli darajada kengaygan. Bu esa naqd pulsiz iqtisodiyot ulushining ortib borayotganini va raqamli moliyaviy texnologiyalar bank tizimining asosiy drayveriga aylanayotganini ko'rsatadi [4].

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli moliyaviy texnologiyalar iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Jumladan, xalqaro ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, raqamli moliyaviy xizmatlardan keng foydalanish rivojlanayotgan davlatlarda iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatib, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun moliyaviy resurslarga kirishni 20–30 foizgacha yaxshilaydi. Shuningdek, global miqyosda raqamli to'lovlar ulushi izchil oshib bormoqda. Raqamli bank xizmatlarining kengayishi nafaqat banklar samaradorligini oshiradi, balki iqtisodiyotning shaffofligini ta'minlash, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish va soliq tushumlarini oshirishga ham xizmat qiladi. Shu jihatdan, raqamli moliyaviy texnologiyalar nafaqat bank sektori, balki butun iqtisodiyot rivojining muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda [9].

O'zbekistonda ham raqamli moliyaviy texnologiyalar jadal rivojlanmoqda. So'nggi yillarda mobil banking foydalanuvchilari soni izchil oshib bormoqda. Jumladan, 2020-yilda ushbu ko'rsatkich 8–9 million atrofida bo'lgan bo'lsa, 2024-yilda 16–17 millionga yetgan. Shu bilan birga, internet banking xizmatlaridan foydalanish darajasi 35 foizdan 68 foizgacha oshgan. Naqd pulsiz to'lovlar ulushi ham sezilarli darajada ortib, 45 foizdan 72 foizgacha ko'tarilgan. Elektron hamyonlar soni esa 3,5 milliondan 8,5 milliongacha yetib, aholining raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish

darajasi ortib borayotganini ko'rsatadi. Bu jarayon bank xizmatlarining raqamlashtirilishi izchil va barqaror rivojlanayotganini tasdiqlaydi [1].

Mazkur jadvalda 2020–2024 yillar davomida raqamli bank xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi aks ettirilgan. Xususan, mobil banking va internet banking xizmatlari qamrovi kengayib borayotganligi, shuningdek, naqd pulsiz to'lovlar ulushi va elektron hamyonlar sonining izchil o'sishi kuzatilmoqda. Ayniqsa, fintech yechimlarning joriy etilishi, QR-to'lovlar va raqamli platformalarning rivojlanishi bank xizmatlarining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga olib kelgan. Bu holat bank tizimining samaradorligi, qulayligi va raqobatbardoshligini oshirayotganini hamda raqamli moliyaviy texnologiyalarning bank sektoridagi muhim o'rnini yana bir bor tasdiqlaydi.

1-jadval

Raqamli bank xizmatlari rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari (2020–2024 yy.)

Yil	Mobil banking foydalanuvchilari (mln)	Internet banking ulushi (%)	Naqd pulsiz to'lovlar ulushi (%)	Elektron hamyonlar soni (mln)	Asosiy tendensiyalar
2020	8–9	35	45	3.5	Raqamli xizmatlar boshlang'ich bosqichda, pandemiya ta'sirida onlayn xizmatlar o'sdi
2021	10–11	42	50	4.5	Mobil banking tez rivojlandi, onlayn to'lovlar ommalashdi
2022	12–13	50	58	5.8	Fintech yechimlar kengaydi, QR-to'lovlar

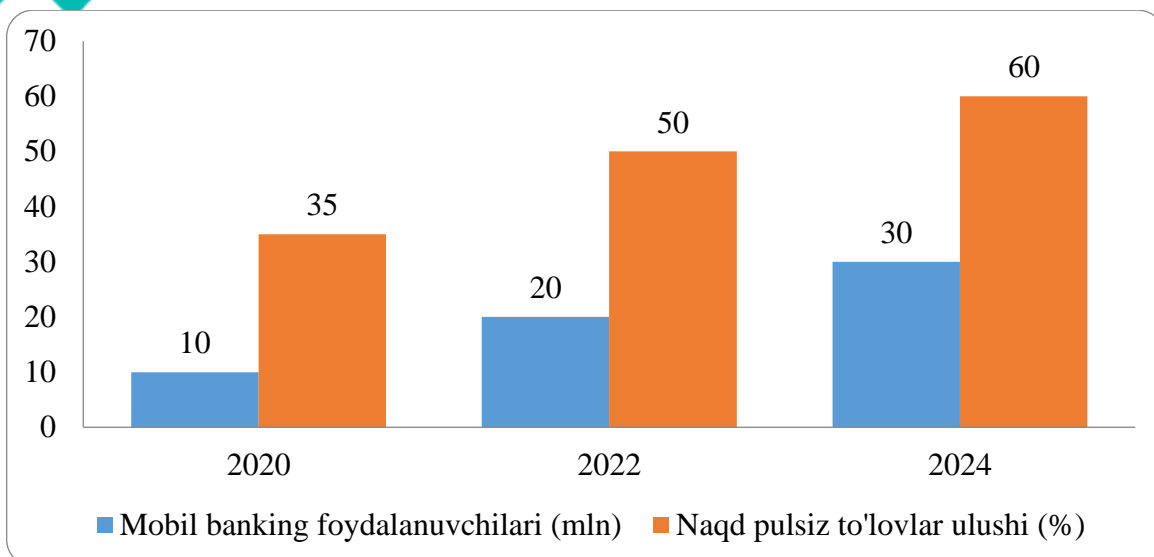
					joriy etildi
2023	14–15	60	65	7.0	Raqamli platformalar va marketpleyslar rivojlandi
2024	16–17	68	72	8.5	Open banking va API texnologiyalari kengaydi

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Raqamli moliyaviy texnologiyalar bank xizmatlarini individuallashtirish imkoniyatini ham kengaytirmoqda. Zamonaviy tizimlar mijozlarning xatti-harakatlari va moliyaviy odatlarini tahlil qilib, ularga mos xizmatlar va takliflarni shakllantiradi. Bu esa banklar uchun mijozlarni jalb qilish va ularni uzoq muddat saqlab qolishda muhim vosita hisoblanadi. Natijada mijozlar ehtiyojiga moslashgan xizmatlar sifati oshib, bank va mijoz o‘rtasidagi ishonch mustahkamlanadi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar bank tizimida raqobat muhitini kuchaytirdi. An’anaviy banklar bilan bir qatorda neobanklar va fintech kompaniyalarning paydo bo‘lishi xizmatlar narxi va sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu jarayon banklarni doimiy ravishda innovatsiyalar joriy etishga majbur qilmoqda. Natijada bozor yanada ochiq va samarali tizimga aylanmoqda.

Kelajakda raqamli moliyaviy texnologiyalar bank xizmatlarining asosiy shakliga aylanishi kutilmoqda. Sun’iy intellekt, blokcheyn va avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida inson omili kamayib, xizmatlar yanada tezkor va aniq bo‘ladi. Shu bilan birga, banklar uchun asosiy vazifa innovatsiyalarni joriy etish bilan birga xavfsizlikni ta’minlash va mijozlar ishonchini saqlab qolishdan iborat bo‘lib qola

1-rasm. Raqamli bank xizmatlari o'sish dinamikasi

Mazkur diagrammada 2020–2024 yillar davomida raqamli bank xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlari o'sish tendensiyasi aks ettirilgan. Unda mobil banking foydalanuvchilari sonining 10 milliondan 30 milliongacha oshgani hamda naqd pulsiz to'lovlar ulushining 35 foizdan 60 foizgacha ko'tarilgani ko'rsatilgan. Bu holat bank xizmatlari tizimida raqamlashtirish jarayoni izchil va barqaror ravishda rivojlanayotganini bildiradi.

Diagramma ma'lumotlari raqamli moliyaviy texnologiyalar bank faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, masofaviy xizmatlardan foydalanishning ortishi, elektron to'lovlarning kengayishi va mijozlar qulayligining oshishi bank sektorida zamonaviy texnologiyalarning o'zni tobora kuchayib borayotganini tasdiqlaydi. Shu jihatdan, diagramma raqamli bank xizmatlarining amaliy natijalarini aniq ifodalab beradi.

Raqamli transformatsiya jarayonida banklar uchun ma'lumotlarni boshqarish va tahlil qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash orqali banklar mijozlarning moliyaviy xatti-harakatlarini chuqurroq o'rganib, risklarni aniq baholash va samarali qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa kreditlash jarayonlarini optimallashtirish, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish hamda moliyaviy

barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli ekotizimlarning shakllanishi bank xizmatlarining yangi bosqichga ko'tarilishiga olib kelmoqda. Banklar endilikda faqat moliyaviy operatsiyalar bilan cheklanib qolmay, balki turli xizmatlarni yagona platforma orqali taqdim etuvchi ko'p funktsiyali tizimga aylanmoqda. Bu jarayon mijozlar uchun vaqt va xarajatlarni tejash imkonini yaratib, bank xizmatlarining jozibadorligini oshiradi hamda iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, raqamli moliyaviy texnologiyalar bank tizimini zamonaviy bosqichga olib chiqib, uning samaradorligi va raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirmoqda. Ular orqali bank xizmatlari tezkor, qulay va ommaviy tus olmoqda. Raqamlashtirish jarayoni nafaqat banklar faoliyatini takomillashtirmoqda, balki butun moliyaviy tizimning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bois kelgusida banklar innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, kiberxavfsizlikni mustahkamlash va aholining raqamli savodxonligini oshirishga alohida e'tibor qaratishi zarur. Faqat shu holatda raqamli moliyaviy texnologiyalar to'liq samarali ishlaydi va iqtisodiy taraqqiyotning muhim drayveriga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. To'lov tizimlari rivoji bo'yicha yillik hisobot. – Toshkent, 2024.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivoji bo'yicha statistik to'plam. – Toshkent, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. – Toshkent, 2020.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ-60-son qarori. – Toshkent, 2022.
5. Brett King. Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank. – Singapore: Marshall Cavendish, 2018. – 340 p.
6. Chris Skinner. Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank. – London: Marshall Cavendish, 2014. – 312 p.
7. Shavkat Ayupov. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini rivojlantirish istiqbollari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2021. – №3. – B. 45–52.
8. Douglas Arner, Ross Buckley, Dirk Zetsche. FinTech and RegTech in a Nutshell, and the Future in a Sandbox // Research Handbook on FinTech. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020.
9. Eswar Prasad. The Future of Money: How the Digital Revolution Is Transforming Currencies and Finance. – Cambridge: Harvard University Press, 2021.
10. Jon Frost, Leonardo Gambacorta. BigTech and the Changing Structure of Financial Intermediation // Economic Policy. – 2021.

